

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 26 ללומדי חבורת ש"ס | בבא בתרא כ"ז. עד ל"ו: | טבת ה'תשפ"ה

קציצת ענפים הנוטים לרה"ר – אילן הנוטה לרה"ר, לת"ק קוצץ את הענפים התחתונים כשיעור שיוכל לעבור שם גמל ורוכבו. לריש לקיש דין זה הוא לר"א הסובר שמותר לעשות חלל תחת רה"ר אם יכולה עכשיו להלך שם עגלה טעונה אבנים אע"פ שיתכן שתתליע אח"כ, ולרבי יוחנן אף לרבנן שאין עושין חלל תחת רה"ר היינו שמא הכיסוי יתליע ולא ידע מכך, אבל כאן יכול לקצוץ כל ענף שיגדל.

לרבי יהודה די בשיעור שגמל טעון פשתן או חבילי זמורות יעבור שם, ואם יצטרך לעבור שם גמל ורוכבו יכול להתכופף.

לרבי שמעון יקצוץ כל מה שנוטה לרה"ר מפני אהל הטומאה – שמא יפול כזית מת מתחת האילן ויאהילו הענפים על עוברי הדרכים ויטמאום, ואין החשש שמא יזרוק עורב טומאה על האילן, דא"כ סגי בדיחלולי בעלמא, לרש"י היינו לחתוך ענף אחד מכל שני ענפים, כדי שהטומאה לא תיעצר שם, ור"ח מפרש דחלולי היינו עץ בצורת אדם המבריח את העופות, דחיישין שמא כשיברח העוף ישאיר שם את הטומאה.

חזקת הבתים

חזקה בקרקעות

המחזיק במטלטלין (שאינן עשויים להשאיל או להשכיר), ובא אדם אחר וטוען שהם שלו, המוציא מחבירו עליו הראיה, ובלא ראיה משאירים את הממון ביד המחזיק, אע"פ שלפני כן זה היה של האדם הטוען לבעלות במטלטלין אלו. לעומת זה בקרקע אין המחזיק בקרקע זוכה בה אם בא אדם אחר וטוען שהיא היתה שלו, אלא כל המוקדם בבעלות בקרקע (מרא קמא) יכול להוציא אותה מיד המחזיק בה כעת, ורק כאשר אדם מחזיק בקרקע ג' שנים, ויש עדים על כך, הוא נאמן לטעון שהוא קנה אותה מהמרא קמא, אף שאין בידו שטר מכירה המוכיח טענה זו.

בפרק זה יבואר אלו דברים צריכים חזקה ג' שנים שלימות, ובלאו דברים מספיק פחות, מה מקור או טעם הדין של חזקת ג' שנים, האם ג' השנים צריכים להיות רצופות, והאם צריך עדים גם על הלילות, איזה טענת בעלות צריך המחזיק כדי שהחזקה תועיל, איזה טענה של המרא קמא מועילה כנגד המחזיק, מה נחשב מחאה כדי לבטל את החזקה, האם כמה אנשים שהחזיקו בקרקע מצטרפים לג' שנים, למי אין חזקה כלפי

והא דתניא שקרקע כל שהוא חייבת בביכורים איירי בחיטים שהרי כל ז' מינים חייבים בביכורים. ואף שחיטה יניקתה ג' טפחים כדאשכחן לענין כלאים, מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה. תוס'. (וכן קרקע כל שהוא חייבת בפאה, וכותבים עליה פרוזבול, וקונים מטלטלין אגב קרקע זו שאם קנה את הקרקע בכסף שטר או חזקה, קונה אף את המטלטלין אע"פ שמטלטלין אינם נקנים בכסף אלא במשיכה. ואין לגרוס ובידוי שאין וידוי אלא במעשר ואינו תלוי בקרקע, אבל התוס' כתבו שבירושלמי מבואר שאף לוידי צריך קרקע).

פרוזבול הוא תקנת הלל שלא ימנעו מלהלוות מפני השביעית, ויעברו על "השמר לך וכו' ", וגופו של פרוזבול הוא "מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", ומקמינן לה בשביעית בזמן הזה שהיא דרבנן. ולא תיקן הלל פרוזבול אלא כשיש ללווה קרקע, דלווה בלא קרקע לא שכיחא. רש"י. ופירש רשב"ם דהא דמהני קרקע כל שהוא מפני שאין אונאה לקרקעות והוי כמשכון על הכל, והתוס' הקשו דביטול מקח יש בקרקעות ביותר מפלגא, ועל כן פירשו הטעם מפני שיכול לגבות ולחזור ולגבות. עוד כתבו שעצין נקוב כותבין עליו פרוזבול, אע"פ שיכול לכלותו, דלא פלוג רבנן במקרקעי.

כ"ז: יניקת אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל

לרבי טבל וחולין מעורבים זה בזה ואין סומכין על הברירה לומר שרק אלו הגדלים לצד הארץ חייבים, ולרשב"ג הולכים לפי מקום הגידול, ונחלקו אם יש ברירה. ולעולא שהאילן יונק ט"ז אמה, וא"כ אף אילן שכולו בחו"ל והוא בתוך ט"ז אמה הוא יונק מא"י, צ"ל דאיירי שיש הפסק צונמא בין השורשים שבא"י לשורשים שבחו"ל, וטעמא דרבי משום שמעל הקרקע הגזע חוזר ונעשה אחד, ונחלקו אם גם היניקה מתערבת או לא.

קציצת ענפי אילן

קציצת ענפים הנוטים לשדה חבירו – אילן שענפיו נוטים לשדה חבירו, יכול בעל השדה לקצוץ מלא המרדע ע"ג המחרישה שלא יעכבוהו להוליך מחרשתו שם, ובחרוב ובשקמה שצילם מרובה ומזיקים לשדה יכול לקצוץ כל מה שנוטה לשדהו, ולאבא שאול ה"ה בכל אילן סרק, ובנוטה לתוך בית השלחין כל אילן יקצוץ כל מה שנוטה מפני שהצל מזיק לבית השלחין.

שיעור היניקה לדין חרישה בערב שביעית

עשר נטיעות המפוזרות בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה מותר לחרוש עבורם עד ר"ה של שביעית, מפני שהם צריכים את כל הבית סאה, והלכה למשה מסיני היא. (ופחות מעשר נטיעות א"צ חרישה כ"כ, ויותר מ"י אין חורשים לפי שעומדים ליעקר. תוס'). ובית סאה הוא חמישים אמה על חמישים אמה, ולפי החשבון יוצא שלכל אילן יש מאתיים וחמישים אמות מרובעות, וזה דלא כדברי עולא שאילן יונק ט"ז אמה לכל רוח, והיינו ל"ב אמה על ל"ב אמה, שזה יוצא אלף וכ"ד.

כ"ז. ג' אילנות גדולים היונקים יותר מנטיעות, ומפוזרים בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה, אף שהם של ג' בני אדם נחשבים שדה אילן שמותר לחרוש את כל הבית סאה בשבילם בערב שביעית עד עצרת, דאילו שדה לבן מותר רק עד הפסח, ואם הם מפוזרים יותר אין חורשים מפסח עד עצרת אלא תחת האילן וחוצה לו כמלוא אורה וסלו, ולפי שיעור זה לכל אילן יש שמונה מאות ושלושים ושלושה ושליש אמה, ודלא כעולא, ואין לומר דלא דק, דהא הוי קולא לפוטרו מביכורים. הגמ' מבארת ששיעורו של עולא הוא בעיגול, וריבוע של אלף וכ"ד אמה יוצא שבע מאות שישים ושמונה בעיגול (שהרי המרובע יתר על העיגול רביע), ונמצא שעולא הוסיף חצי אמה שההפרש הוא ס"ה אמות מרובעות, שהם חצי אמה על ק"ל אמה, שהם מקיפים את הל"ב אמה על הל"ב אמה, ונמצא יניקת האילן ט"ז וחצי אמה, ולא דק לחומר, (אך באמת גם מעל ט"ז אמה פעמים אינו מביא ביכורים. תוס'). ואמנם כיון ששיעורו של עולא הוא בעיגול שיעור ההפרש הוא שני שלישי אמה, ולא דקדקה הגמ' בזה, ויש גורסים תרי תילתי. וע"ע בתוס' מה שביארו, ואכמ"ל.

שיעור היניקה לדין ביכורים בלוקח אילן

לעולא שאילן הסמוך למיצר ט"ז אמה אינו מביא ביכורים, הא דתניא שהקונה אילן וקרקעו מביא ביכורים וקורא, איירי בקנאו עם ט"ז אמה שסביביו. ואם קנה ג' אילנות קנה עמם קרקע בשיעור זה, ומביא וקורא, ואם נופם יותר מט"ז אמה קונה תחתיהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו. תוס'. ובב' אילנות מביא ואינו קורא ולר"מ קנה קרקע ומביא וקורא. ואף שלמ"ד קנין פירות כקנין הגוף הקונה קנין פירות מביא וקורא, שאני הכא שאם יתייבש האילן מיד אין הקרקע שלו, ועוד שהרי אינה קנויה לו לשטוח בה פירות. תוס'.

המרא קמא מפני שאי ראייה מהחזקתו שהוא החזיק בה כבעלים, ועוד מדיני חזקה.

עוד יבואר בפרק זה דיני מעשה קנין של חזקה בקרקעות, דיני חזקת תשמישין, ועוד דינים.

כ"ח. אלו דברים צריכים חזקה ג' שנים

שלימות - בתים בורות שיחין ומערות מערות שובכות מרחצאות ובית הבד, ובית השלחין שעושה פירות תדיר בגלל ההשקיה, והעבדים, וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר, כל אלו צריכים חזקה ג' שנים, ובעינין באלו חזקה מיום ליום דבעינין שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לצאת ממנה באותם שנים. ואם החזיק בהם ג' שנים שלימות, וערערו הבעלים הראשונים, והמחזיק טוען שקנאה ואבד שטרו מועילה החזקה.

חזקת שדה הבעל - שדה הבעל הגדילה ממי

הגשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה, לרבי ישמעאל אם החזיק ג' חודשים בסוף שנה ראשונה (שיש הממהרים לזרוע אז), וג' חודשים בתחילת שנה שלישית, וי"ב חודש בשנה האמצעית, הוי חזקה שאין אדם רואה את חבירו זורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה שלימה ושותק. ולר"ע מספיק חודש בסוף ראשונה וחודש בתחילת שלישית וי"ב חודש בשניה.

וכתבו התוס' (ד"ה שלשה) שמרש"י משמע שצריך גם לזרוע וגם לקצור בג' חודשים ראשונים, והקשו א"כ למה לא מספיק שיזרע ויקצור ג"פ בט"ו חודשים, ותי' דבעינין אכילה חשובה של י"ב חודשים באמצע, (ואספסתא מספיק ג' אכילות של ג' חודשים כיון שזה הזמן שלה). ושיטת התוס' שבג' חודשים ראשונים מספיק או זריעה בלא קצירה, או קצירה של מה שזרע הראשון, ובג' חודשים אחרונים מספיק זריעה (ולר"ע מספיק שיגדל ברשותו קצת והיינו חודש אחד), אמנם בג' חודשים אלו אין מספיק שיזרע יום או יומיים, אלא צריך שיאכלה שחת, ומה שמצינו (ל"ו) שאכילת שחת אינה חזקה, היינו כשאינה חוזרת לבוא, דאינו חזקה כדמחזקי אינשי, אבל אם אכלה באופן שאינה מתקלקלת הוי חזקה. ובשדה אילן שייך שבאותם ימים יזמור ועכב את העצים לעצמו, או שינעל ויגדור ולא יניח לאדם להכנס לשם, דאי איכא גם זריעה מהני, אע"פ שנעילה לבד אינה חזקה.

חזקת שדה אילן - שדה אילן שפירותיה

נלקטים לפרקים (ולא בפעם אחת כשדה לבן) לרבי ישמעאל א"צ ג' שנים, ואם כנס את תבואתו - יין, ומסק את זיתיו, וכנס את קייצו - תאנים, שעשאן קציעות והכניסם לבית, הוי חזקה כאילו הן ג' שנים. וביארו התוס' (ד"ה כנס) את סדר הדברים, שאע"פ שעיקר יובש התאנים הוא לפני בצירת הענבים, מ"מ קציעת התאנים היא אח"כ, או שבאמת הלקיטה היא לפני הבצירה, אך הלקיטה אינה חזקה מפני שמייבשים את התאנים במקום שגדלו, ואין החזקה אלא באיסוף שהוא מביאם לביתו. ולר"ח סדר המשנה הוא תבואה בתשרי זיתים בשבט ותאנים באב, והיינו חזקה בשנה אחת, שהשנה מתחילה בתשרי.

מקור דין חזקת ג' שנים

לפנותא משור המועד -

הולכי אושא אמרו שחזקת ג' שנים לומדים משור, שכמו ששור ע"י ג' נגיחות נהפך מתם למועד, כך ע"י ג' שנים יצאה הקרקע מרשות מוכר לרשות לוקח.

ואף ששור אינו חייב נזק שלם עד נגיחה רביעית, אין הטעם משום שאינו מועד אלא בנגיחה רביעית, דבשלישית נעשה מועד אלא שאין לו על מה לשלם. והא דפליגי אביי ורבא אי איירי קרא אף בנגיחה שלישית, משמעות דורשין איכא בינייהו, אבל לכו"ע אינו חייב נזק שלם אלא בנגיחה רביעית. ולהר"ז עזרא נחלקו אם חייב כשנגח את הנגיחה הרביעית ביום השלישי. תוד"ה אי.

כ"ח: ומ"מ חזקה שאין עמה טענה שאינו

טוען שקנאה, אלא שלא אמר לו אדם דבר מעולם, אינה חזקה, ולא אמרינן דהוי בחזקת שלא ימחה עוד כי כבר מחל לו, או דאיירי כשטוען שקנה מאחר שקנה מהבעלים, והוא לא ראה שהמוכר קנה מהבעלים או שדר בה אפי' יום אחד. (תוד"ה אלא). דמה שאחר ג' שנים הקרקע ברשות המחזיק הטעם הוא דשמא טענתו שקנאה נכונה, ואז חזקת ג' שנים מעמידה את הקרקע ברשותו, אבל אם הוא לא טוען למה שאנחנו נטען עבורו. וכתבו התוס' (שם) דסוגיא דהכא כמ"ד (ב"ק כ"ד). ליעודי תורא, ואמנם דברי הולכי אושא יתכנו גם למ"ד ליעודי גברא, שע"י ג' התראות נעשה מועד, ועוד שהרי גם למ"ד ליעודי גברא חייב נזק שלם בנגיחה רביעית, כיון שהודיעוהו ג"פ שנגח וחייב לשמור שורו, דחיובא דשור תלוי במה שהחזיק ליגח.

ומ"מ מחאה שלא בפניו אלא אמר בפני עדים

דעו שפלוגי מחזיק בקרקע שלי בגזילה, הוי מחאה, ואע"פ שבשור בעינין "והועד בבעליו" וההעדאה שהיא התראה לשמור שורו, היא כמו מחאה שהיא התראה לשמור את השטר והראיה, יש לחלק, שההעדאה באה לחייבו ממון ולכן צריך בפניו כדי שיוכל להכחיש או להזים את העדים, אבל מחאה אינה אלא כדי שישמור את השטר, וזה מועיל אפי' שלא בפניו, הכא חברא חברא אית ליה עד שיגיע הדבר לאוזניו, ויזהר בשטרו. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שלהו"א כמו שהעדאה שלא בפניו לא מועילה, א"כ לא אמרינן קלא אית ליה, ה"ה מחאה לא תועיל, ונקט מחאה ולא חזקה כי חזקה נשמעת יותר מהעדאה. ומשני שיש קול גם למחאה וגם להעדאה, ומ"מ אף ששמע באלף עדים שהועד שורו גזירת הכתוב דבעינין העדאה בפניו.

ואף לר"מ שמחייב בקירב נגיחותיו, לא מהני חזקה ע"י שיאכל ג"פ ביום אחד ג' תאנים שכל אחת התבשלה אחרי הקודמת, דבנגיחה כל נגיחה נפרדת מהנגיחה הקודמת, וכאן ג"כ צריך שהפרי השני לא יהיה בזמן אכילת הפרי הראשון, ואף בצלף שאכלו ג' ימים והרי הפרי קטן מאד בזמן אכילת הראשון. (תוד"ה כגון צלף). הרי תחילת הפרי היתה כבר ביום הראשון.

ואכילת אספסתא שגוזזים אותו ג' פעמים בל' ימים אינה מועילה, לפי שאכלה לפני שנגמר גידולה, ואם אכלה ג' חודשים שעקרה כל חודש זרע אחרת, לפי הטעם של הולכי אושא צריך להועיל לחזקה, וא"כ הולכי אושא היינו רבי ישמעאל שאמר שבשדה האילן אם כנס תבואתו ומסק זיתיו וכנס קיצו הוי חזקה כמו ג' שנים. וכל זה לרבי ישמעאל שהדבר תלוי בג' אכילות, כמו חזקה בג' נגיחות, אבל לרבנן שהדבר תלוי בשיהוי זמן אין שייך ללמוד משור המועד. תוס' כ"ט. ד"ה שתא.

לפנותא מאזהרת הנביא - אין לומר שלרבנן

טעם חזקת ג' שנים הוא ממה שאמר ירמיה הנביא "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום" והיה זה בשנה עשירית למלכות צדקיהו, והזהירם על אחת עשרה - לכתוב שטרות ולהחתים עדים, כיון שיגלו בשנה האחת עשרה ולא יספיקו להחזיק ג' שנים אלא שנתיים, (ולגירסת ר"ח (תוד"ה ודלמא) הנביא עמד בשנה תשיעית והזהיר שבשנה י"א תילכד העיר ויאבדו השטרות ויסמכו על חזקת ג' שנים). דדילמא שנה אחת הוי חזקה, ועצה טובה קמ"ל שיהא שטרו מוכן לראיה ולא יצטרך את העדים, כמו שמה ששלח ירמיה לאותם שגלו עם יכניה י"א שנה לפני גלות צדקיהו "בנו בתים וישבו ונטעו גנות ואכלו את פרים" כיון שלא תצאו משם אלא אחרי שבעים שנה, היה זה עצה טובה, וכן יעץ להם "ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים", וא"כ אין מכאן ראייה שחזקה היינו ג' שנים.

כ"ט. ואין לומר שצריך ג' שנים משום

שאדם מוחל על פירות קרקעו לאדם האוכלם עד ג' שנים, דא"כ תחזור הקרקע ולא הפירות שהרי מחל עליהם הבעלים, ורב נחמן אמר שצריך להחזיר גם את הפירות.

ע"כ פירוש רש"י צ"ל, מכאן ואילך פירוש רשב"ם.

ואין לומר שעד ג' שנים אין אדם מקפיד על הירידה לקרקע ללא רשותו (אמנם על הפירות אינו מוחל), אבל אם שילש באיוולתו ושתק ולא מיחה ודאי מכרו לו, דא"כ לפי זה משפחת בר אלישיב שמקפידים אפי' על מעבר בקרקע שלהם, הוי חזקה מיד, וא"כ נתת דברך לשיעורים.

אלא טעם חזקת ג' שנים משום שעד זמן

זה נזהר בשמירת השטר אבל אחרי ג' שנים אינו נזהר לשמור שטרו, אא"כ השני מחה על החזקתו בקרקע. ואמנם גם מחאה שלא בפניו (והם בעיר אחת, שאם הם בעיר אחרת י"ל אדרבה שגם החזקה אינה חזקה, שהרי אינו צריך לבוא מעיר אחרת למחות. תוד"ה אלא) מועילה, ואינו יכול לטעון שלא נזהר בשטר כיון שלא שמע על המחאה, דחברא חברא אית ליה וכו'.

ג' שנים רצופות

כפי שנתבאר לעיל בכדי לזכות בקרקע כנגד מרא קמא שטוען שהיא שלו, צריך להחזיק בה ג' שנים, ולהלן יבואר האם צריך ג' שנים רצופות, והאם צריך עדים גם על הלילות.

מלבד מה שצריך ג' שנים מיום ליום ולא מקוטעות, צריך שאותם הימים יהיו רצופים ולא מפוזרים, דאל"כ יטען הבעלים הראשונים שבזמן שלא השתמש גילה דעתו שהקרקע אינה שלו, ולכן לא מחה.

ואמנם במקום שיש שנהגים לזרוע שנה ולהוביר שנה כדי שלא להכחיש את הקרקע הוי חזקה דהא אחזיק כדמחזקי אינשי, ואמנם שנה שהובירה אינה עולה לחשבון ג' שני חזקה, וצריך לשמור שטרו יותר מג' שנים, ואין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מפני שראה את השדה ריקנית, כי יטען המחזיק שאע"פ שלא זרעה היה עושה בה ניר שלאחר הקציר, והיה עליו להבין שלא זרעה משום שלא היה משתלם לו לשכור שומר לשדה אחת שהיא עומדת בין שדות בורות כמותה, או כדי שתעשה יותר בשנה הבאה.

אם צריך עדים גם על הלילות-

המחזיק בביתם צריך עדות גם על הלילות (אבל בשדה וכדו' א"צ, מפני שאין דרך לעשות בהם מלאכה בלילה), ואין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מחמת שראה שאינו דר בה בלילה, ובה גילה דעתו שהיא אינה שלו, דאיירי כגון שיעידו השכנים גם על הלילות, או שהעדים שכרו את הבית ומעידים שדרו שם ביום ובלילה, ואיירי שכסף השכירות אצלם והנדון הוא למי צריכים לשלם, דאל"כ הוו נוגעים בעדותם, משום שצריכים לשלם לבעלים הקודמים, ואע"פ שיכולים לטעון ששילמו, ושבעת הסת עדיין לא נתקנה אז, אין כאן מיגו מפני שיראים שהמחזיק יזכה בדין, ויתבע מהם לשלם פעם שניה. תוד"ה הני.

למר זוטרא אם הבעלים רוצה עדים גם על הלילות וטוען טענת ברי שלא היה דר שם בלילות טענתו טענה אבל אנחנו לא טוענים לו, ופשיטא ליה למר זוטרא שאע"פ שצריך ג' שנים רצופות, א"צ להביא עדים שיעידו בפירוש על הימים והלילות, דבסתם אמרינן שהיה דר גם בלילות, ורק אם טוען המערער ברי שלא היה דר בה בלילות, צריך להביא עדים להכחישו. רשב"ם. וכן תי' התוס' (ד"ה אמר) על קושית ריב"ם. ולר"ת כוונת מר זוטרא שא"צ עדים על כל יום ולילה, ומספיק שיעידו שכל שעה שהיו נכנסים ביום ובלילה היו רואים אותו בביתו. ור"ח פי' שמר זוטרא מדבר על הענין הקודם שהשוכרים נוגעים בעדות, ואמר שאם המחזיק מביא עדים שטוענים שדרו בה ביום ובלילה ותובע שישלמו שכירות, ועכשיו דרים שם אחרים, נאמנים, שהרי הם לא נוגעים בעדות, ואם הם טוענים שדרו ושילמו למחזיק נאמנים, שהרי יכלו לטעון שלא דרו בבית.

כ"ט: ומודה מר זוטרא שאם הוא רוכל

המחזר בעיירות בית דין טוענים עבורו. לרשב"ם איירי שהמערער הוא רוכל, ובאופן זה מודה מר זוטרא שצריך להביא עדים על כל הימים והלילות אף אם אינו טוען זאת, דדילמא המחזיק החזיק בבית כיון שהבעלים לא מצוי בעיר, וכשחזר לעיר יצא מהבית, והבעלים לא ידע ולכן לא מחה. ולר"ת (תוד"ה אמר) איירי שהעדים הם רוכלים, דאז א"צ להעיד שראו ממש שהרי אינם יכולים להעיד זאת, אלא יעידו שבחזקתו היה הבית ג' שנים ימים ולילות. ולר"ח אם העדים שגרו בבית הם רוכלים מספיק שיעידו הבית היה בחזקתם ג' שנים רצופות, אף שימים רבים לא היו בבית.

וחנויות העשויות לשימוש רק ביום א"צ עדים גם על הלילה מפני שאין דירתם אלא ביום. וכתבו התוס' (ד"ה ומודה) שבאופן זה מועיל אף ג' שנים שאינם רצופות, אך צריך שבסך הכל גרו שם ממש ג' שנים, לפי שבני אדם שאינם חנוונים דרים שם יום ולילה, ולא דמי לשדות ובית הבד שג' שנים כוללות לילה, דשאני התם שכולם משתמשים כך בשדה ובבית הבד.

שניים שהחזיקו לסירוגין- שניים שהחזיקו ו' שנים לסירוגין בשפחה, כדי שלא יהיה חזקה לאחד על השני, (שאף ששותפין אין להם חזקה זה על זה, עשו כך כדי שלא תשתכח השותפות, אבל אם אין עדים על השותפות יכול המחזיק בשנה ראשונה לטעון שהיא שלו. תוד"ה דלא), אינה חזקה גם כלפי הבעלים הראשונים, אא"כ כתבו עיטדא שטר חלוקה בעדים, דקלא אית ליה ולכן אינו יכול לטעון שלא מחה משום שהחזיקו לסירוגין, שהרי השטר מוכיח שמחזיקים בדילוג מחמת החלוקה, והוי חזקה אחרי ג' שנים בשניהם יחד. וי"מ שכיון שיש לשטר קול הוי חזקה מיד, דהוי כמו שמכרו את הקרקע בפניו ולא מיחה, וי"מ דהוי חזקה אחרי ו' שנים, והרשב"ם דוחה ב' פירושים אלו. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שביתומים החמירו שעטדא לא מועילה.

מחזיק שאכל יבול כל השדה חוץ מבית רובע קנה את השדה חוץ מאותו בית רובע, ואם אותו בית רובע אינו בר זריעה, לרב הונא בריה דרבי יהושע קנאו אגב שאר הקרקע, ורב ביבי בר אבבי סובר שלא קנאה עד שיעמיד שם בהמות וישטח שם פירות, כדרך שקונים צונמא.

חזקה שיש עליה ערעור

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר בשכונני גוזאי בחדרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא מחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדין, כמו שהלוקח בשטר צריך ראייה שהשטר נעשה כדין אם המוכר מערער על השטר, וכן בכל חזקת ג' שנים שהמחזיק צריך להביא ראייה. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) דאיירי שיש לו עדים שהיה דר בחדרים הפנימיים, אבל בלא עדים אינו יכול לטעון כך, שאין לעידי חזקה לדעת שלא היה המערער בבית כלל באותם שנים. וכתב הרשב"ם שכל דברי רב נחמן הם

כשיש עדות שהיתה של המערער, אבל בלא עדות נאמן הלוקח אף לרב נחמן, דאי בעי אמר שלי הוא מעולם, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היום. והלכה כרב נחמן.

ל. האומר לחבירו כל נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת דבי בר סיסין ונראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראייה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראייה תהיה הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מכר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרבא גם בזה המוציא מחבירו עליו הראיה, דאיירי שהמוכר מוחזק בקרקע זז. והלכה כרב נחמן.

אדם שהחזיק בקרקע ג' שנים וטוען המערער בשוקי בראי הואי במקום רחוק שאין השיירות מצויות, ולכן לא ידע שהחזיק ולא מחה, וטוען המחזיק שיש לו עדים שהמערער היה כאן ל' יום בכל שנה, וטוען המערער בשוקאי הוה טרידנא למכור ולקנות ולא ידע שהוא דר בביתו, ויש לו בית אחר שהיה מתאכסן שם, לא הוי חזקה. וי"מ שהיה טרוד בשוק ולא היה לו זמן למחות, והרשב"ם דוחה פירוש זה. וכתב הרשב"ם שדין זה הוא כשהיה במדינה אחרת, או באותה מדינה בשעת חירום, אבל במקום שהשיירות מצויות הוי חזקה, דכמו שמחאה שלא בפניו הוי מחאה דחברא חברא אית ליה, כמו כן אמרו לו שאדם מחזיק בקרקע שלו.

חזקה בטענה שהמוכר קנאה

מהמערער

המחזיק בקרקע בטענה שקנאה מפלוני, שאמר לו שקנאה מהמערער כיון שהוא מודה שהמערער היה בעלים, והמחזיק לא קנאה ממנו, אינו בעל דין.

ואפי' אם החזיק בה ג' שנים מוציאין אותה מידו דהוי חזקה שאין עמה טענה, ויחזור ויתבע את מעותיו מהמוכר אע"פ שאין עדים למערער, ואין המחזיק נאמן במיגו שהיה יכול לומר שקנאה מהמערער, דאף שנאמין לו ע"י המיגו שקנאה ממי שמכרה לו, עדיין אין אנו יודעים שהיא של המוכר (על פי הרא"ש), וכיון שהוא מודה שהיתה של המערער ושאינו יודע שמכרה או שהחזיק בה המוכר, הודאת בע"ד כמאה עדים.

ואם המחזיק טוען שהמכירה היתה בפניו או שראה שהמוכר החזיק בשדה אפי' יום אחד, לשיטת הרשב"ם נאמן במיגו דאי בעי אמר ממך קניתי, אבל התוס' (ד"ה לאו) כתבו שאינו נאמן, דמיגו למפרע לא אמרינן, שהרי כבר הודה לפני כן שלא קנאה ממנו, ורק אם טוען מעיקרא ממך קניתי או שדר בה

דיני הכחשה בעדות וחשש זילותא

דבי דינא

אם אחד מביא עדים שהיא של אבותיו והחזיק בה, והשני מביא עדים שהחזיק בה באותם ג' שנים שהחזיק הראשון, והוי הכחשה, לרב נחמן בטלה העדות על החזקה, והקרקה בחזקת זה שהעידו שהיא של אבותיו כיון שעדות זו אינה מוכחשת, ולרבא כל העדות מוכחשת כיון שאחת הכתות פסולה לכל העדויות שבעולם. (והגמ' משייכת מחלוקת זו למחלוקת בשני כיתי עדים המכחישים זו את זו, וכדלהלן).

ממתי עד זומם נפסל - הנה לרבא עד זומם אינו נפסל אלא משעת עדותו והלאה, ודין זה הוא גם כאשר ב' העדויות היו בתוך כדי דיבור (כגניבה וטביחה ומכירה), והקשו התוס' (ד"ה אמר) אמאי הכא הוכחשה כל העדות. וכתבו שהגמ' (ב"ק ע"ב) מביאה ב' טעמים לדברי רבא, א' כיון שזה חידוש אין לך אלא משעת חידושו, ב' משום פסידא דלקוחות. וצ"ל דסוגיינתו סוברת כהטעם הראשון וממילא הכא דלא הוי חידוש נפסל למפרע, אבל לטעם דפסידא דלקוחות אף היכא דליכא פסידא דלקוחות אינו נפסל למפרע. וריב"א מתרץ שגניבה וטביחה ומכירה הם שני דברים ובזה אינו נפסל למפרע, אבל הכא הוי עדות אחת, מפני שאם לא החזיק בה היינו מעמידים אותה בחזקת השני.

ל"א: אם חוששים לזילותא דבי דינא

בשינוי הדין - באופן הנ"ל אם בא השני והביא ג"כ עדים שהיא של אבותיו, לרב נחמן מוציאים אותו מהקרקה ויהיה הדין כל דאליהם גבר. רשב"ם. והתוס' כתבו שאם השני החזיק בה קודם מוציאים אותו ומעמידים אותה בידי המחזיק. ואין חוששים לזילותא דבי דינא שילגלו על בית דין שסותרים את דבריהם. ואף שהקשו על רב נחמן מבריייתא (נישאת ואח"כ באו עדים וכדלהלן), עבד ביה עובדא משום שכך מבואר מדברי ר"י ורשב"ג (גבי ערער וכדלהלן).

שני כיתי עדים המכחישים זו את זו כגון ששניים מעידים על הלוואה ושניים אחרים מעידים שהלווה היה במקום אחר, ובזה לא האמינה תורה לאחרונים יותר מהראשונים (אבל כשהעידו שהעדים היו עמם במקום אחר הוי הזמה לעדים הראשונים), לרב הונא שתי הכתות כשרות לעדות כל אחת בפני עצמה דאין מחזיקים פסול מספק, דאוקי גברא בחזקתיה, אבל אין מצרפים ב' עדים אחד מכל כת, וכן מבואר מדברי רב נחמן הנ"ל, שאם רב נחמן מכשיר באותה העדות, כ"ש בעדות אחרת, (ומה שאמר רב נחמן (כתובות י"ט) ששטר שיש תרי ותרי אם החותמים היו אנוסים או קטנים או פסולי עדות, אין גובים בו ממון, איירי באופן שאין להם חזקת כשרות, שמעולם היו קטנים או קרובים, ואנוסים היינו מחמת נפשות, שזה אינו סותר את החזקת כשרות. תוד"ה רוב). ולרבא י"ל שרק באותה עדות אינם נאמנים, ולרב חסדא

הכחישים בהודאתו. תוס'). אך צריך שיחזיק ג' שנים לפני אותו שטר, דאל"כ מכירת השדה אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר עד שיוציא את השטר מיד השני ויקרענו. וי"א שא"צ עדים אלא על ג' שנים אחרונים, ואינו נראה. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שאם החזיק ג' שנים אינו נאמן במיגו שהיה אומר מינך זבינתה, כיון שכשטען לא ידע שיש למערער שטר שקנאה.

חזקה נגד עדים שהקרקה של

אבותיו, ודין חוזר וטוען

ל"א. אדם שהחזיק בקרקע עם עדים, וטוען שהיא ירושה לו מאבותיו, והשני מביא עדים שהקרקה היתה של אבותיו, לרבה נאמן המחזיק במיגו שיכל לומר ממך קנייתה, ולאביי לא אמרינן מיגו במקום עדים, ואינו זוכה מכח החזקה, שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר, והודה רבה לדברי אביי. וכתבו התוס' (ד"ה מה) שאין אומרים שהיתה של אבותיו וקנאה מהם, ד"ל של אבותי" משמע שהיתה שלהם מעולם, אא"כ מפרש דבריו.

ואם חזר וטען שבאמת היא של אבותיו של השני וקנאה מהם, וכוונתו היתה שהוא סומך על קרקע זו כאילו ירשה מאבותיו לפי שהחזיק בה בשופי ובעדים, לנהרדעי אינו חוזר וטוען, ולעולא חוזר וטוען היכא דאינו סותר דבריו הראשונים לגמרי.

אך אם מעיקרא אמר של אבותי ולא של אבותיך, אינו חוזר וטוען, שהרי סותר לגמרי דבריו הראשונים. וכן אם טען את הטענה השניה אחרי שיצא מבית דין אינו נאמן כיון שמכחיש קצת את דבריו הראשונים, מפני שחביריו יעצו לו לטעון כך, ור"י מסתפק מה הדין כשיצא מבית דין וחזר, אם חוזר וטוען או לא.

ואם טען אבותי קנאה מאבותיך נאמן אף לנהרדעי מפני שאינו עוקר דבריו הראשונים כלל, וזכה בה המחזיק במיגו שהיה יכול לטעון שקנאה ממנו, וכתב הרשב"ם שא"צ להביא עדים שאביו החזיק בה אפי' יום אחד, אמנם סתם יורש צריך ראייה שאביו החזיק בה יום אחד. ודעת התוס' שאף אם אינו יודע שאבותיו לקחה, אם טוען שראה שדרו בה יום אחד, טוענים לו שמא לקחה אבותיו.

וכן אם הטענה הראשונה היתה מחוץ לבית דין אין בזה משום חוזר וטוען אפי' אם עוקר טענותיו הראשונות לגמרי, דעביד איניש שאינו מגלה טענותיו אלא בבית דין כדי שחביריו לא יתן ליבו מה להשיב עליהם (אמנם המודה מחוץ לבית דין בפני עדים שהוא חייב מנה לפלוני, אינו יכול לכפור בבית דין).

והלכתא טוען וחוזר וטוען היכא שמכחיש דבריו הראשונים קצת אך אינו עוקרם לגמרי.

בפניו יום אחד נאמן, והוכיחו כדבריהם מהם דאמרינן בסנהדרין (ל"א). שאין נאמנת בטענת פרוע במיגו דאי בעי קלתיה, כיון שהחזק השטר בבית דין, אע"פ שהיתה יכולה לשורפו מקודם. וכן מבואר בשבועות (ל"ח): שאם הודה בשטר אין להאמינו בטענת פרוע מיגו שהיה אומר אתמול להד"מ. אמנם כתבו התוס' בשם רשב"א שאף שאין כאן מיגו אם יביא המחזיק עדים שהמוכר היה דר בה יום אחד נשאת הקרקע בידו, דטענינן ללוקח, שהרי המוכר היה נאמן שקנאה במיגו שהיה טוען שהיתה שלו מעולם, ואף שהלוקח מודה שהיתה של המערער, מ"מ אמרינן מיגו.

וכתבו התוס' בשם הגאונים שהמחזיק אינו בעל דין בקרקע אלא המוכר, ובשם רשב"א כתבו שגם הוא בעל דין, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

חזקה בטענה

שהמערער ידע מהמכירה

ל: המחזיק בקרקע ג' שנים וטוען שקנאה מפלוני, ומביא עדים שנמלך במערער שאמר לו לקנות את השדה, יכול המערער לטעון שהראשון גזלן, ואמר לו לקנותה כי נח לו יותר להתעסק עם הלוקח ולהוציאה ממנו בדין. ואף אם החזיק בה ג' שנים בלא מחאה אינה חזקה, דהוי חזקה שאין עמה טענה, שאף אם נאמינו שקנאה מהמוכר הוי כיש לו שטר על כך, וכיון שאין ראייה שהיא של המוכר א"כ אינה של הלוקח. לפירוש הרשב"ם איירי שאין למחזיק עדים שהמוכר החזיק בקרקע, שאם החזיק בה אפי' יום אחד טוענים ללוקח. אבל התוס' (ד"ה מפלניא) כתבו דאיירי שהמערער הביא עדים שהמוכר גזלן, וא"כ אף אם יש למחזיק עדים שהמוכר החזיק בה יום אחד לא הוי חזקה.

ודין זה אינו רק לשיטת אדמון שהמערער על שדה שהוא חתום על מכירתה יכול לטעון שחתם מפני שנח לו יותר להתעסק בדין עם הלוקח, אלא אפי' לרבנן (והכי קיימא לן) דס"ל שהמערער איבד את זכותו, הכא שאני שלא עשה מעשה אלא דיבורא בעלמא, ועביד איניש דמיקרי ואמר.

ואם טוען המחזיק שהמערער ביקש ממנו לפני הקניה שיקנה עבורו שדה זו, יכול המערער לטעון שהיה מעוניין לקנותה אע"פ שהיא שלו כדי שלא לעמוד בדין ומחלוקת. ור"ח מפרש "איזבן דינאי" ששילם כדי לקנות את המריבה ולא לריב, אע"פ שהקרקה שלו.

מחזיק שטען שהחזיק בקרקע "שני חזקה" ולא שמר יותר את שטרו, והמערער טוען שיש לו שטר שקנאה מהמוכר הזה לפני ד' שנים והוא לא מכרה לו וממילא הוי חזקה שאין עמה טענה, יכול הלוקח לטעון שכוונתו היתה ליותר מג' שנים ויש לו על זה עדים, ולא חשיב חוזר וטוען (אבל אי הוי חשיב חוזר וטוען אף שיש לו עדים על שבע שנים אינו נאמן, כיון שהוא

שתי הכתות פסולות לעדות דאוקי ממונא אחזקתיה, ולדבריו כ"ש שגם באופן הנ"ל בטלה גם העדות על החזקה.

וכתבו התוס' (ד"ה וזו) שאין הכת השניה נאמנת לפסול את הראשונה במיגו שהיו יכולים להזימם, מפני שהם יראים שמא יזממו גם הם. ואין להאמינם במיגו שיכלו לפסול את הראשונים בגזלנותא, מפני שכח מיגו אינו חזק מכח עדות, וטעם נוסף משום שאין להאמין שניים במיגו, מפני שיתכן שהשני לא רצה לטעון טענה זו.

הכחשה בעדות אשה - שני עדים שמעידים
שהבעל מת והאשה מותרת להנשא לאחר, או שמעידים שהבעל גירש ואם מת בלא בנים אינה זקוקה ליבם, ואם הוא חי מותרת להנשא לאחר, ושניים אחרים אומרים שלא מת או גירש, לת"ק לא תינשא דאוקי תרי לבהדי תרי והאשה נשארת בחזקת איסור אשת איש, ובדיעבד אם נישאת לא תצא, והיינו כשנישאת לאחד מעידיה והיא אומרת ברי שמת, אבל בלאו הכי חייבים אשם תלוי, ולרבי מנחם ברבי יוסי אם באו עדים לפני שנישאת תצא שהרי נישאת באיסור, אבל אם באו אח"כ לא תצא דחיישין לזילותא דבי דינא. וכתבו התוס' (ד"ה ואם) שאם לא נישאת אסורה ואין כאן זילותא, שהרי אוסרים אותה על כל העולם, וממילא ה"ה שאסורה לעדים שלה, אבל אם נישאת שהיא כבר אסורה על כל העולם מחמת הנישואין, איכא זילותא במה שאוסרים אותה על העדים.

ל"ב. עדות לדיני כהונה - לרבי יהודה עד
אחד אינו נאמן להעלות אדם לכהונה לאכילת תרומה ולעבודה ולנשיאת כפים, ולרשב"ג אם אין עוררין אלא קול בעלמא עד אחד נאמן, ואם עד אחד מערער, הרי אמר רבי יוחנן שאין ערער בפחות משניים ועד אחד נאמן להכשירו. רשב"ם. והתוס' (ד"ה והאמר) כתבו שעד אחד גרוע מקול ואינו פוסל כלל, ורבי יוחנן דיבר על משנה זו, ואירי שיש קול לפסול ועד אחד להכשיר, ובהא קאמר שאין ערער פחות משניים, ואין לומר שרק כשיש עד אחד אין ערער פחות משניים, שהרי הקול חזק יותר מהעד.

ונחלקו באופן שאביו היה מוחזק לכהן, ויצא קול שהבן הוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו דמעלה עשו בכהונה, ובא עד אחד והכשירו, והעלוהו דעד אחד נאמן כנגד קול, ומה שאין בזה זילותא דבי דינא, הרשב"ם פי' משום שלא הורידוהו אלא כדי לברר את הדבר, והתוס' (ד"ה ונפק) כתבו שלא הורידוהו אלא ממילא ירד, או דליכא זילותא אלא כשהורידוהו ע"פ עדים, אבל ליכא לפרש דליכא זילותא בפעם אחת, דבשמעתתא מוכח שגם בפעם אחת איכא זילותא. ואף שאין מבטלין קלא, הכא שאין לו תקנה מבטלין, אי נמי בתרומה דרבנן הקילו. (תוד"ה ואתא). ואח"כ באו ב' עדים שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו, ובא עוד עד והכשירו. לפי ההו"א לכו"ע מצטרף העד המכשיר עם העד הראשון שהכשיר אע"פ שהעידו זה שלא בפני זה, ונחלקו אי חיישין לזילותא דבי דינא, או לא

וכיון שיש ב' עדים מול ב' עדים, מעמידים אותו בחזקת כשרות.

ורב אשי מקשה דא"כ ה"ה בשנים. ולכן מבאר רב אשי שלכו"ע לא חיישין לזילותא דבי דינא, ונחלקו אם מצטרפים לעדות אחת. וכדאיתא בבבב"תא (לת"ק אין העדות מצטרפת עד שיראו ב' העדים כאחד לאפוקי אחד אומר בפני הלוה והשני אומר בפני הודה שהוא חייב לו, ולרבי יהושע בן קרחה מצטרפים אפי' אם ראו בזה אחר זה שאחד ראה הלוה ביום ראשון והשני ראה הלוה ביום שני, דתרווייהו אמנה קמסהדי, וכן) לת"ק צריכים להעיד כאחד, ולרבי נתן אפי' בזה אחר זה.

דין תרי ותרי - רש"י (קידושין ס"ו) מבאר שמה שבינאי לא הכשירוהו בתרי ותרי, משום שהחזקה היתה על האם ולא על ינאי, אבל התוס' (ד"ה אנו) סוברים שמדאורייתא החזקה מועילה גם על הבן, ובכל תרי ותרי הולכים אחר חזקה, ומ"מ מדרבנן הוי ספק ובסוגין איירי בתרומה דרבנן. והא דבנישאת לאחד מעידיה לא אמרינן שתצא משום חזקת אשת איש, משום דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מערערת את חזקת אשת איש.

גביה בשטר שאינו אמיתי מכח מיגו

ל"ב: הטוען שהקרקע שלו ויש לו שטר, וטוען המערער שהשטר מזויף, ובעל השטר לא החזיק בקרקע ג' שנים, והודה לפני הדיין לטענת המוכר שהשטר מזויף, וטען שהיה לו שטר טוב והוא אבד, לרבה נאמן במיגו שיכל לומר שהשטר אינו מזויף, ולרב יוסף אף ע"י מיגו אין לסמוך על שטר מזויף. וכן נחלקו רבה ורב יוסף במלוה שתובע ממונן על פי שטר והודה לדיין שהשטר מזויף.

למה אין נאמן במיגו שהיה טוען שהשטר אינו מזויף - הרשב"ם מבאר דלא מהני מיגו אלא להאמינו בטענה אחרת שיכולה להיות אמיתית, אבל כאן הודה שהשטר מזויף, והודאת בע"ד כמאה עדים. ור"ב א' (תוד"ה אמאי) תי' דלא אמרינן מיגו להוציא ממונן, וחזקה בקרקע אינה כלום דקרקע בחזקת בעליה עומדת כשאין לו לא שטר ולא חזקה. ור"י תי' שלא אמרינן מיגו היכא שהוצרך לשקר תחילה. אי נמי משום דהוי חוזר וטוען שהרי טען שזה השטר ועכשיו טוען שהיה לו שטר אחר.

מה הכונה שטר מזויף - שיטת ר"ח שאין הכונה שהשטר מזויף ממש, אלא שטר אמנה שנכתב על מכירה אחרת, והעדים מכירים חתימתם. עוד פי' הרשב"ם שהשטר מזויף ממש והעדים סבורים שזו חתימתם, או שחתמו לו עדים שקרנים, ויכול לקיים את השטר ע"י עדים אלו, ופירוש ראשון עיקר.

פסק ההלכה - רב אידי בר אבין פוסק
בקרקע כרבה, ותישאר הקרקע ביד המחזיק, דבספיא דדינא לא אזלינן בתר חזקת מרא קמא, ובמעוות פוסק כרב יוסף וישארו המעוות ביד המחזיק. הרשב"ם מבאר דמספקא ליה מה מסתבר

יותר וממילא הדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ור"י מבאר (תוד"ה והלכתא) דאמרינן מיגו להחזיק ממונן, וממילא בקרקע ע"י המיגו זוכה המחזיק בקרקע, ובמעוות אין להוציא ממונן ע"י המיגו.

ערב התובע מהלוה את החוב שפרע
עבורו כגון בערב קבלן או שאמר בשעת ההלוואה שיפרע ממי שירצה, וטען הלוה שפרע לו, וטען הערב שלקח את המעוות בחזרה והלוה לא הודה בכך, והנדון הוא האם כיון שחזר ולקח את המעוות כאילו לא פרעם לערב, או שכיון שמודה שפרעו ממילא נמחל שעבוד השטר והוי כחספא בעלמא, והכריע אביי שמעמידים את המעוות בחזקת הלוה, שהרי הלכה כרב יוסף במעוות, אמנם אם החזיר את המעוות ללוה מחמת שלא היו יוצאים בהוצאה, עדיין השטר בתוקפו, והוי כטוען לא פרעת.

ל"ג. החזקת קרקע של יתומים במיגו
שהיה יכול לטעון לקוחה היא בידי - רבא
בר שרשום החזיק בקרקע שיצא הקול של עדות אמת שהיא של יתומים, וטען שקיבלה מאביהם במשכנתא דסורא שאחרי מספר שנים הקרקע חוזרת לבעלים בלא לפרוע את החוב, ואכל מקרקע זו ג' שנים בימי אביהם, וכבר אכל את שני המשכנתא, אבל אביהם היה חייב לו חוב נוסף, וכעת מעלים את שטר המשכנתא, (שהרי במשכנתא אינו יכול לטעון לקוחה היא בידי, שהרי לאומן ולאריס אין חזקה, וכן בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, או היכא שיודעים שבא לידו בתורת גזילה. תוד"ה אכבשיה), ואוכל מהקרקע עבור החוב השני כדי שלא יצטרך להשבע עליו, כדן הבא ליפרע מנכסי יתומים שאמרו רבנן שצריך להשבע, ואע"פ שיש לו שטר (ומקטנים אינו נפרע אף בשבועה, וכוונתו היתה להרויח שלא יצטרך להשבע כשיגדלו. וס"ל שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים הוא משום חשש שאביהם התפיס לו צררי, וכן הלכה, אבל אם הטעם משום שאינם מצויים בפריעת החוב לא היה יכול לעכב את הקרקע), ורוצה להיות נאמן על החוב השני בלא שבועה (דאין נשבעין על הקרקעות, ועוד שהחזקה עומדת במקום שטר, וכתבו התוס' (ד"ה מיגו) שלא היה צריך להשבע שבועת הסת, כיון שהיתומים לא טוענים ברי), במיגו שיכל לטעון לקוחה היא בידי שהרי אכלה ג' שנים בחיי אביהם.

ואמר לו אביי שאינו נאמן בטענה זו, דאינו יכול לטעון לקוחה כיון שיצא הקול שהיא של יתומים, ופי' הרשב"ם שכיון שיצא קול ועדות אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר. והתוס' (ד"ה לקוחה) פי' שאם היה טוען לקוחה היה נאמן, אך במיגו דלקוחה אינו נאמן כיון שאינו מעיז פניו. ועליו להחזירה ליתומים, וכשיגדלו יתבע אותם על החוב הנוסף וישבע ויטול, אבל כשהם קטנים לא, והא דאמרינן שאין הקטן מוכר בנכסי אביו עד גיל כ', לפרוע חוב אביו פורע מגיל י"ג, וגם במלוה על פה אם יש לו עדים ישבע שלא פרעו ויטול. וכל זה כשיצא קול שהיא של היתומים אבל

אם יצא קול שהיתה של אביהם יכול לטעון לקוחה היא בידי. תוד"ה נפק.

אנא קריבנא טפי - אדם שמת ויש שניים הטוענים שהם הקרובים יותר למת, והם יורשים שלו כי אין לו בנים, או שיש לו בנים אבל ציווה לתת את הדקל לקרוביו. תוס'. והדין בזה הוא כל דאלים גבר, והחזיק בה אחד שהיה אלם יותר, ולבסוף אחרי שנה או שנתיים הודה המחזיק שהשני קרוב יותר, לרב חסדא א"צ להחזיר את הפירות שאכל, כיון שהשני אינו זוכה אלא מכח ההודאה, ולאביי ורבא צריך להחזיר את הפירות כיון שהודה.

הרשב"ם מבאר שלר"ח זוכה בפירות דהוי כנותן לו את האילן במתנה ולא מן הדין, והתוס' (ד"ה ה"ג) כתבו שלפי גירסא זו כשהודה טען שלא אכל פירות, והיו עדים שאכל, וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים, ולאביי ורבא לא אמרינן מיגו במקום עדים. והביאו התוס' שיש שגורסים לסוף אודי ליה, ולא גורסים דאיהו קרוב טפי, והיינו שנתן לו את הדקל בחינם בשביל שלא להיות איתו במחלוקת, ולפי זה אביי ורבא סוברים שמוסתמא לא היה מוחל אם לא היה קרוב יותר. וגירסת ר"ח לסוף אייתי שהדי דאיהו קריב, וכיון שרב אידי הוא ודאי קרוב והשני ספק זוכה הודאי בקרקע, אבל בפירות אינו זוכה דיש להאמינו שהוא קרוב במיגו שהיה אומר שלא אכל, ולאביי ורבא אינו נאמן במיגו כיון שהדקל יוצא מתחת ידו, ועל הדקל אין לו מיגו, והלכה כאביי ורבא.

ל"ג: מיגו במקום עדים - שניים שטוענים שהקרקע היתה של אבותיהם, לאחד יש עדים שהיתה של אבותיו ולא מכרוה לאבותיו של זה, ולשני יש עדים שהחזיק בקרקע, לרב חסדא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון ממך זבינתה ואכלתיה שני חזקה, ונאמן אע"פ שמכחיש את העדים. ולאביי ורבא לא אמרינן מיגו במקום עדים, דכל היכא שאנו מאמינים מכח מה לי לשקר אינו נאמן נגד עדים, שהרי העדים מעידים שטענתו שקר. וחזקתו אינה חזקה דהוי חזקה שאין עמה טענה.

המחזיק בקרקע וטוען שהחזיק בה ג' שנים, **ולא מצא עדים אלא על ב' שנים**, הרי הקרקע חוזרת לבעלים הראשונים, וכן צריך להחזיר את הפירות שאכל בב' השנים שהביא עליהם עדים, שהרי לא טען לפירות ירדתי, (ואין לו מיגו שהיה טוען לפירות ירדתי, שהרי בא לזכות בקרקע ולא רק בפירות), והיינו כשיש עדים שאכל, אבל אם אין עדים אף שאינו נאמן על הקרקע כיון שאין לו שטר או עידי חזקה, מ"מ על הפירות נאמן במיגו שהיה טוען שאכל רק מעט פירות הנצרכים לחזקה בקרקע, וגם הקרקע לא הוברר שאינה שלו, וצריך להשבע שבועת הסת על הפירות.

ואם מחזיק בקרקע וטוען שמכר לו את הפירות כאריס או שמכר לו פירות י' שנים נאמן למפרע על מה שאכל, וישבע שבועת הסת שמכרם לו, ואע"פ שיש עדים שאכל פירות, מ"מ נאמן כיון דלא חציף איניש לרדת לקרקע חבירו ולאכול פירות בחינם, (וכתבו התוס' שסברא זו נצרכת להיכא שאין

הפירות ברשותו, אבל אם הם ברשותו זוכה בהם שהרי הוא תפוס). אבל מכאן ולהבא אינו יכול לאכול, דא"כ כל אדם יכנס לקרקע חבירו ויאמר לפירות ירדתי, שאף שעל הקרקע אינו נאמן בטענה דלא חציף איניש, משום דאמר ליה אחוי שטרך, על הפירות אין רגילות לעשות שטר. ואמנם אם מתחילה טען שהקרקע שלו אינו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דאינו טוען וחוזר וטוען.

וכמו שמצינו שהמלקט פירות מדקל חבירו ואין ידוע לנו שהבעלים מוחים בדבר, ואין לו עדים או שטר, נאמן לומר שמכר לו את הפירות ואם באו הבעלים אחרי שליטת את הפירות ואמרו להד"מ אינו חייב אלא שבועת היסת, דלא חציף איניש לאכול פירות שאינם שלו. ואם בא לקצוץ את הדקל אינו נאמן, שאין דרך בני אדם למכור לקוץ. תוס'.

נסכא דרבי אבא

ל"ד. החוטף נסכא מחבירו אם היו ב' עדים על החטיפה מוציאין אותה מידו, ואינו נאמן לומר שהיא שלו בלא ראייה, דאמרינן העמד ממון על חזקתו, והחוטף גזלן גמור, ואם אין עדים על החטיפה נאמן לומר שאת שלו חטף במיגו שהיה אומר שלא חטף, ואם יש עד אחד על החטיפה, אם הוא מכחיש שחטף נאמן בשבועה, ואם טוען החוטף שחטף את הנסכא שלו, א"א לחייבו לשלם מחמת שמודה שחטף שהרי יש לו מיגו, ואמנם אף שאין עד אחד מחייב לשלם, מ"מ מחייבו שבועה שלא חטף, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", והיינו שעד אחד אינו נאמן לחייבו ממון שהוא כופר, אלא נשבע להכחיש את העד, ואין לו להשבע שאת שלו חטף, שאין זו השבועה שהעד מחייבו, ולהשבע שלא חטף אינו יכול שהרי הודה בחטיפה והוי כגזלן וגזלן פסול לשבועה, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

למה אינו נאמן לומר דידי חטפי במיגו שהיה יכול לומר לא חטפתי - תי' התוס' דלדעת ר"ת י"ל דליכא מיגו היכא שבטענה השניה יהיה מחויב שבועה דאורייתא. ור"י תי' שאע"פ שהיה מעיז פניו בפני העד לומר דידי חטפי, מ"מ לא היה מעיז פניו להשבע על כך. ושיטת ריב"ם שבאמת רב ושמואל (שבועות מ"ז) פוטרים מטעם מיגו, ורבי אבא סובר שהתורה חייבה בעד אחד דווקא שבועה להכחיש את העד או שישלם, ולא מהני מיגו.

המחזיק בקרקע ג' שנים ויש לו רק עד אחד על החזקה אין לדמות מקרה זה לנסכא דרבי אבא ולומר שכיון שיש עד אחד שאכל פירות צריך להשבע, ואינו יכול להשבע שהרי מודה שאכל, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, דאין הנדון דומה לראיה, שהרי שם העד מעיד נגד החוטף ואילו היו שניים היו מוציאים מידו, אבל כאן העד מעיד לטובת המחזיק ואילו היו שניים היה זוכה בקרקע ואין לחייבו שבועה ולומר מתוך ע"י עד שבא לחזק את כוחו. ומ"מ

למעשה הוא מפסיד את הקרקע כיון שאין לו עדים על החזקה.

ומקרה זה דומה להיכא שעד אחד מעיד שהחזיק בקרקע ב' שנים ואכל פירות, שגם כאן אם היו ב' עדים שאכל פירות חייב להחזיר את הקרקע והפירות, ואם אין עדים מחזיר את הקרקע שהרי אין לו עדים על החזקה, ועל הפירות נאמן במיגו שהיה יכול לומר שלא אכל, ואם יש עד אחד שאין כאן ב' עדים לחייבו את הפירות, והודאתו לא מחייבת שהרי טוען שזה שלו, אך צריך לישבע שלא אכל להכחיש את העד, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

מתי אומרים מתוך שאינו יכול לישבע משלם - בשבועות (מ"ז). איתא שאם התובע והנתבע חשודים, לרבי יוסי יחלוקו, ולר"מ חזרה שבועה למקומה. לרב ושמואל כוונת ר"מ שחזרה שבועה לסיני, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. והק' התוס' שמדברי רב נחמן מבואר שפסק הלכה כרבי יוסי, וקיימא לן כ"נ בדיני, בשמעתין משמע שהלכה כרבי אבא. ותי' התוס' שדווקא בששניהם חשודים פסק רב נחמן כרבי יוסי שיחלוקו, משום שקונסים את השכנגדו לפי שהוא חשוד, ובה מודה רבי אבא, אבל בנסכא דרבי אבא ובחמישים ידענא וחמישים לא ידענא, מודה רב נחמן שמתוך שאינו יכול לישבע משלם. והא דאמר התם דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כרבי אבא עבד, היינו דווקא ביתומים שבאים להפרע מן היתומים (חוב של אבותיהם) שלרב ושמואל אם מת מלוה בחיי לווה לא יפרעו אלא בשבועה, אבל אם מת לווה בחיי מלוה, שכבר נתחייב שבועה לבני לווה, ואין אדם מוריש לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה, חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא היורשים נשבעים ונוטלים, דווקא בזה קיימא לן כרב ושמואל בדיעבד, משום תקנת היתומים שחסים עליהם שלא להפרע מהם בלא שבועה מעלייתא, אבל בשאר דינים הלכה כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. רשב"ם ותוס'.

כללי ההכרעה

בממון המוטל בספק

ממון המוטל בספק בין שני אנשים, ישנם בזה כללי הכרעה שונים, (יחלוקו, המוציא מחבירו עליו הראיה, כל דאלים גבר, שודא דדייני, יהא מונח עד שיבוא אליהו), והדבר תלוי במצב הדבר שמוטל בספק (אם אחד מהם או שניהם מוחזקים, אם יש דרא דממונא, אם החלוקה יכולה להיות אמת, וכו'), והכללים בזה נתבארו בכמה מקומות (ב"מ ב' ג', ב"מ ק', ועוד). ולהלן יבוארו כמה דינים בזה.

ל"ד: ההוא ארבא -

ספינה ששני בני אדם טוענים שהם הבעלים, ושניהם אינם מוחזקים בה, הדין בזה הוא כל דאלים גבר, ואם תפשה אחד אינה חזקה דאנן שהדי שבתורת חטיפה באה לידו. וכתבו התוס' דבשניים אוחזים בטלית הדין יחלוקו כיון ששניהם מוחזקים בטלית, וכן בשניים שהפקידו זה מנה זה מאתים, חשיב שהנפקד תופס בחזקת שניהם.

ור"ב"א סובר שאף אם אינם מוחזקים הדין יחלוקו, אך במקום שיש ודאי רמאי הדין כל דאלים גבר. ועוד פי' ריב"א שבאוחזים אומרים יחלוקו אפי' אם יש ודאי רמאי, כמו בשניים אדוקים בשטר.

ואם בא אחד מהם וביקש מבית דין שיחזיקו בה עד שיביא עדים שהיא שלו כדי שחבירו לא ימכנה, לרב הונא בית דין תופסים אותה, לרשב"ם הטעם הוא כיון שהבעלים לא מפסיד כלום, שאם לא ימצא עדים יוציאוה בית דין, וכרב פפא, ולתוס' הטעם הוא משום שמאמינים לו שיביא עדים, ותופסים אותה אף למ"ד דלא מפקינן. ולרב יהודה לא תופסים אותה, לרשב"ם הטעם דס"ל לא מפקינן, ולתוס' הטעם הוא שמא לא יביא עדים ולא ידעו בית דין למי לתת אותה.

ואם תפסוה ולא מצא עדים ותפסוה כרב הונא, או כרב יהודה ואיירי ששניהם אמרו לתפסה, ואמר שיוציאוה ויהיה הדין כל דאלים בראיות או בכח גבר, לרב יהודה אין בית דין מוציאים אותה מידם שאין בית דין מפקירים ממון של ישראל שבא לידם, ולכן לר"י מעיקרא לא תופסים אותה כי הבעלים מפסיד, ושמא הוא הטוען שקרן וכוונתו להפסיד לבעלים, אלא הדין כל דאלים גבר, ושמא יזכה בה הבעלים, ולרב פפא מוציאים אותה מידם שתפסוה עד שיתברר אם יש לו עדים. ולהלכה בית דין לא תופסים אותה, ואם תפסו אין מוציאים אותה מידם.

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי בספינה או בקרקע, ואין לאחד עדות או חזקה יותר מהשני, לרב נחמן הדין כל דאלים גבר. ואין הדין בזה כדלהלן ל"ה. בשני שטרות, דשם הדבר לא עשוי להתברר משא"כ הכא.

ואם בא אדם שלישי והחזיק בקרקע (לקמן ל"ה:), לנהרדעי אין מוציאים אותה מידו, דתני ר' חייא שגזלן של רבים לאו שמיה גזלן לכופו בדיינים להוציא את מה שגזל, וכתבו התוס' (ד"ה אין) שאפי' אם כתבו הרשאה זה לזה אין מוציאים, כיון שהן רשעים, (ואמנם הגוזל מאחד מחמשה מוציאים מידו). ולרב אשי גזלן של רבים שמיה גזלן ומוציאים אותה מידו כיון שאין לו טענה, ומעמידים אותה בפני השניים הראשונים, וכוונת ר' חייא לאו שמיה גזלן היא שלא ניתן להשבון והוא חמור מגזלן רגיל, שכיון שבאה לידו צריך להחזירה לבעלים, ואינו יכול להפקירה לשניהם שמא יזכה בזה מי שאינה שלו, וכן גזל הרבים לא ניתן להישבון, שאינו יודע למי יחזיר. רשב"ם. והתוס' כתבו שרב חייא איירי בגזל מאחד מחמשה, שצריך להחזיר לכל אחד ואחד וכו"ע. והביאו פירוש אחר דאיירי בחנוני שמכר במידה שאינו ישרה, שלא ניתן להשבון לפי שאינו יודע למי גזל, ואף שיכול לעשות בזה צרכי ציבור, זה לא השבה מעליא.

ל"ה. שני שטרות היוצאים ביום אחד על שדה אחת, שאין אחד מוחזק יותר מהשני, וגם אם יתברר שאחד היה בבוקר והשני בערב, אין הראשון קודם כיון שלא כתבים שעות בשטר ונמצא שלא זיכהו עד הערב, ואין לומר שמא אחד נמסר יום או

יותר לפני השני, דמסתמא נמסרו ביום שנכתבו. לרב יחלוקו דהוי ספק ואין כאן מוחזק דנימא המוציא מחבירו עליו הראיה, ולשמאל עושים שודא דדייני.

ביאור מחלוקתם - הגמ' בכתובות צ"ד אומרת שרב סובר כר"מ שעדי חתימה כרתי, ושמאל סובר כר"א דעידי מסירה כרתי. וביארו התוס' שלרב עידי חתימה כרתי, וכיון שמתוך החתימה לא ניכר מי קודם יחלוקו אפי' אם יש עדים שלאחד נמסר קודם, (אך כל זה בשטר קנין, אבל בשטר ראייה מודה רב דאמרינן שודא, דא"צ שיהיה ניכר מי קדם), ושמאל סובר כר"א דעידי חתימה כרתי וזכה זה שהמסירה שלו קדמה (אמנם לגבי שעבוד כיון שאין מוכח מהשטר אם חל השעבוד בבוקר או בערב, לא חל השעבוד אלא ממחרת), ודווקא ששניהם באותו יום, אבל ביום אחר זכה המוקדם בחתימה, דאע"פ שנמסר לו אח"כ זוכה כבר משעת חתימה, דעדיו בחתומיו זכין לו. ומדברי הרשב"ם מבואר שבין לרב בין לשמאל כיון ששניהם ביום אחד אין נפקא מיניה (חוץ מבירושלים שכותבים שעות) למי נמסר קודם, (ואין חוששים שנמסרו בב' ימים), ולכן לרב חולקים כיון שאין מוחזק, ולשמאל כיון שאין דרך לעולם לברר עם מי הדין עושים שודא, דביחלוקו ודאי זכה אחד בחצי שלא כדין.

שודא דדייני - הרשב"ם מבאר שהדיין נותן למי שנראה יותר שהנותן רצה לתת, (וכתבו התוס' שבזה אומר של אבותי שייך שודא לתת למי שנראה יותר אמיתי בדברים). והתוס' כתבו שבשודא הדיין נותן למי שירצה, אך אינו יכול לתת למי שישלם לו, דכל דיין שמקבל שכר אינו דיין. והביאו בשם ר"ח שרק בקרקעות אומרים שודא, אך בגיטין מבואר שאומרים שודא גם במעות. עוד הביאו בשם ר"ח שרק דיין מומחה עושה שודא.

המחליף פרה בחמור וילדה וקנה את הפרה בחליפין ע"י משיכת החמור, ונקנתה הפרה בכל מקום שהיא, (אבל מעות אינם קונות, ואם משך ברשות הלוקח קיימא, ואין יכול המוכר לטעון שברשותו ילדה), ואיירי שהפרה באגם שאם היא ברשות אחד מהם אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, או המוכר שפחתו בכסף וילדה, וכל אחד טוען שהלידה היתה כשהיתה שלו, יחלוקו. ואף לרב נחמן לא אמרינן הכא כל דאלים גבר, כיון שלכל אחד יש דררא דממונא, הרשב"ם מבאר שהגמ' באה לבאר למה לא אומרים כל דאלים גבר כמו שרב נחמן אמר בזה אומר של אבותי, שהרי יכול הדבר להתברר ע"י עדים ברשות מי ילדה, ותני' הגמ' הוא שכאן הפרה והשפחה היו של שניהם בזה אחר זה, וכל אחד טוען שברשותו ילדה, וגם אם ילדה בשעת החליפין ממש אין דרך לברר של מי הולד, משא"כ לעיל שאינה אלא של אחד מהם ולא היתה של השני מעולם. והתוס' מבארים שבולד יש דררא דממונא והיינו שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין, (וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידה, או בשור הרודף אחרי שור אחר והוזק, וכן בשאר מחלוקות סומכוס ורבנן), אבל כשהספק מחמת הטענות אומרים כל דאלים גבר. וכתב הרשב"ם דליכא למימר שודא דדייני, שלא שייך כאן לראות את מי אהב יותר כמו במכירה או מתנה. וי"מ ששאלת הגמ' מכאן על דברי

שמואל, שאומר שבשני שטרות היוצאים ביום אחד יחלוקו, והרשב"ם דוחה ביאור זה.

להלכה, מתי אומרים יחלוקו ומתי המוציא מחבירו עליו הראיה - כתבו התוס' דאין הלכה כסומכוס שאומרים יחלוקו, אלא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, (שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידה, השוכר מרחץ ב"ב זהובים לשנה ודינר זהב לחודש, שטר משכון שלא כתוב בו מס' השנים), אמנם היכא דליכא חזקה (מחליף פרה בחמור) מודים רבנן שאומרים יחלוקו.

דיני חזקה באופנים שונים

הגמרא חוזרת לדון בדיני חזקה ג' שנים שנבארה במתני' כ"ח, ומבארת באיזה אופנים הוי חזקה מיד כיון שזה ראייה שזה שלו, ומאידך באיזה אופנים לא הוי חזקה אפילו אחרי ג' שנים, כיון שאין זה ראייה שהקרקע שלו. עוד מבארת הגמרא את המחלוקת שהובאה במשנה האם בשדה הבעל שייך להחזיק ג' פעמים של תבואה, למרות שאין זה ג' שנים ממש.

ל"ה: המחזיק בקרקע וטוען לקוחה היא בידי, ומביא עדים שסייע לו בעל הקרקע והגביה לו סל פירות על כתפיו, הוי חזקה מיד דהוי כהודאה על המכירה. ור"ח מבאר דאיירי שהלוקח מביא עדים שהוא נתן לבעלים מתנה סל עם פירות מהשדה, שזה ראייה שהשדה שלו, וכתב הרשב"ם דאינו נראה. והקשו התוס' למה אינו נאמן במיגו שיכל לומר לפירות הורדתיו, ותני' דהוי מיגו במקום עדים, אי נמי אינו רוצה לטעון כך כי רוצה לתבוע גם את הפירות.

ואם טען המערער אחרי שהגביה לו סל פירות שהורידו לפירות כאריס, נאמן, ודווקא בתוך ג' שנים שהיה על הלוקח להזהר בשטר, אבל אם החזיק ג' שנים הוי חזקה אפי' אם לא הגביה סל פירות, ואם האמת כדבריו שהורידו לפירות היה עליו למחות ולומר כל ג' שנים בפני עדים לפירות הורדתיו לכך וכך שנים וגוף הקרקע קנוי לי, ולא יכול המחזיק לומר אבד שטרי, דכיון שמחה היה עליו להזהר בשטרו, וא"צ דווקא מחאה שאומר שהמחזיק גזלן, דא"כ משכנתא דסורא שהמלוה אוכל פירות מהקרקע י' או כ' שנים ואח"כ הקרקע חוזרת לבעלים, הוי חזקה אם יחביא את שטר המשכנתא ויטען שהוא קנה את הקרקע, והרי תיקנו חכמים לעשות כך, (כדי שלא יהיה באכילת הפירות ע"י המלוה משום ריבית, ואע"פ שהפירות שווים כפלים מותר, דהוי קרוב לשכר ולהפסד, שהרי גם אם יהיה שדפון ינכה לו מן החוב).

ישראל הבא מחמת עכו"ם - ישראל שהחזיק בקרקע ג' שנים והוא טוען שקנה את הקרקע מנכרי שקנאה מהבעלים, דינו כנכרי שאינו נאמן ע"י חזקה אלא ע"י שטר, דסתם עכו"ם גזלנים הם והישראל ירא למחות, והיה על הלוקח לבקש מהנכרי את השטר מכירה, וחזקת הישראל הוי כחזקה שאין עמה טענה. ולא מהני שיאמר שהנכרי אמר לו שקנאה ממנו, שהרי הנכרי עצמו אינו נאמן בטענה זו. אמנם אם

טען הישראל שהוא עצמו ראה את המכירה לנכרי או שראה את שטר המכירה לנכרי, נאמן במיגו שהיה טוען שהוא עצמו קנאה מהבעלים, והיה נאמן שהרי החזיק בה ג' שנים. ודווקא שטוען שקנאה מנכרי, אבל אם טוען שקנאה מישראל, אע"פ שהמוכר לא דר בה אלא יום אחד, נאמן אם הטוען החזיק בה ג' שנים.

ל"ו. המלקט פירות מדקל חבירו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דלא חציף איניש לאכול פירות שאינם שלו (נתבאר לעיל ל"ג).

המחזיק בקרקע שנמצאת מחוץ לגדר שיש שמש"ירים מחוץ לגדר מקום שזורעים בו, כדי שהחיות יאכלו משם ולא יכנסו לתוך השדה, לא הוי חזקה כיון שבלאו הכי יאכלוהו החיות ולכן לא אכפת לבעלים שיאכל משם ולכן לא מחה, ולא החזיק כדרך המחזיקים.

האוכל פירות ערלה אפי' שנה אחת מתוך השלש, או כלאים, לא הוי חזקה דלא אכפת לבעלים שהוא אוכל כיון שהדבר אסור, וכן האוכל פירות שביעית לא הוי חזקה כיון שהשדה הפקר לכל. ור"ח גורס שבג' אלו הוי חזקה, ואיירי שהחזיק ע"י שהשתמש בזמורות או בעצים שהם מותרים, ומה שמצינו שגם הזמורות נאסרות היינו כשגדלו באיסור, אבל אם זרע כלאים אחרי שגדלו הזמורות אינם נאסרים אא"כ הוסיפו אחד ממאמיתם, ואיירי הכא שרק הפירות הוסיפו אחד ממאמיתם ולא הפירות, דהכי הוי אורחא. תוס'.

האוכל את התבואה בעודה שחת לא הוי חזקה דכיון שלא אכל כדרך בני אדם גלים לדבר שבגזל ירד בה ולכן הבעלים לא מחה, אמנם במקום שרגילים לאוכלה שחת הוי חזקה.

המחזיק בקרקע מלאה בקעים לא הוי חזקה שמפני רעתה לא הקפיד למחות, ור"ח מפרש דאיירי שהחזיק בלא חרישה, אלא זרע בבקעים שנוצרו משמש ורוח שהיו אחרי הגשם.

הזורע כור וקוצר כור לא הוי חזקה שכיון שאין

כאן רווח לא חשש למחות.

חזקת אנשי ריש גלותא אינה חזקה דמחמת פחד לא מיחו בהם, וצריך הלוקח להזהר בשטרו, והמחזיק בשלהם נמי לא הוי חזקה שכיון שיש להם הרבה הם לא מוחים, והם מעדיפים שיתקנו את שדותיהם, ואינם חוששים למחות כיון שיכולים ליטול את שלהם בכח. וי"מ הטעם משום שהם עסוקים בצרכי ציבור ולא יודעים מי מחזיק בשלהם, ולא נהירא.

חזקה בעבדים וגודרות-

עבדים וגודרות (-בעלי חיים) אין המחזיק בהם יכול לטעון שהם שלו, שכיון שהם מהלכים יתכן שנכנסו מעצמם לביתו או שהמחזיק הכניסם, ואין המחזיק יכול לטעון לקוחים הם בידי כמו לגבי שאר מטלטלין שאין יכולים להלך ואין עשויים להשאיל ולהשכיר, אמנם לאחר ג' שנים יש בהם חזקה מפני שהיה למערער למחות ולא מיחה.

עבד ותינוק קטנים המוטלים בעריסה יש להם חזקה לאלתר כיון שאינו יכול להלך, ואינו עשוי להשאיל ולהשכיר, ואין אומרים שאמו הכניסתו לשם ושכחתו, דאין אמה שוכחת את בנה.

המחזיק בעיזים וטוען שהם אכלו משדהו והבעלים חייב נזק שלם כדין שן ברשות הניזק, פסק בזה אבוה דשמואל בנהרדעא שהוא יכול לתבוע עד כדי דמיהן ונאמן בשבועה, מיגו שיכל לטעון לקוחים הם בידי, שאף שאין חזקה בגודרות, עיזים הם נמצאות ביד הרועה, ואף בבוקר ובערב לא היו מניחים אותם בנהרדעא ללכת לבד, דטייעי (-ישמעאלים גנבים) שכיחי.

ל"ז: ג' שני חזקה-

לרבי ישמעאל מספיק בשדה בית הבעל ג' חודשים בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע, ולר"ע מספיק אפי' חודש בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע. ונחלקו אם

פירא זוטא הוי חזקה כגון שחת או ירקות הגדלים בחודש אחד, או דבעינן פירא רבא כשנגמרה כל התבואה, וכגון שעורים ושיבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חודשים. ואין לבאר שנחלקו אם ניר הוי חזקה (וכדלהלן), דא"כ יספיק אפי' יום אחד והיינו י"ב חודש באמצע ויום אחד בראשונה ובאחרונה.

ובשיטת חכמים נחלקו רב ושמואל, לרב צריך ג' שנים מיום ליום דטעמא דג' שנים הוא משום שעד זמן זה האדם נזהר בשטרו, ואין הולכים אחרי לקיטת פירות ג' שנים. ולשמואל צריך ג' גדירות או בצירות או מסיקות, ונפקא מיניה בין רב לשמואל בדקל נערה ילדה, שטוענת ג' פעמים בפחות מג' שנים, לשמואל הוי חזקה בג' פעמים, ולרב לא הוי חזקה עד ג' שנים. ור"ח מפרש נערה שמשירה פירותיה לפני שנגמרו, שלרב מספיק ג' שנים, ולשמואל בעינן ג' גדירות, ולפי זה גם לשמואל אין חזקה בפחות מג' שנים, והכי קיימא לן. עוד פירש ר"ח דקל דיופרין שעושה פירות פעם בחצי שנה, דלשמואל הוי חזקה בשנה וחצי ולרב בג' שנים. וכתבו התוס' שג' בצירות בב' שנים משמע שאין מועיל אפי' לשמואל. עוד י"ל דאיכא בינייהו חרפי ואפלי (שהם פחות או יותר מ"ב חודש).

חזקה ע"י חרישה- ניר, וכגון שחרש שדה בעל שנה ולא זרעה, וזרעה שנתיים, או שחרש שנתיים וזרע שנה באמצע, (אבל חרישה ב' שנים רצופות אינה חזקה לכו"ע, מפני שאין בזה תועלת). תוס'. לא הוי חזקה, מפני שהבעלים רוצה בחרישת הקרקע כדי שיוכל לזרעה אח"כ, וכן מבואר מדברי רבי ישמעאל ור"ע במתני', וכן סוברים רב ושמואל, ולר' אחא בשם כל גדולי הדור הוי חזקה דאין אדם רואה שחורשים את שדהו ושותק.

בשדה האילן לרבי ישמעאל אם כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו בשנה אחת הרי אלו ג' שנים.

חדש

גיתן להשיג את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורשי"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב 6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור ובי"ע שו"ע ונו"כ), על הלכות שבת, מועדים ונדא.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לזמנים נוספים, גיתן לתרום ב'דברים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי עמוד היומי משנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בנדירים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

זיכוי 300 ₪ ברשת 'פה גוף', 101 זוכים

בזיכוי 100 ₪ ברשת 'פה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי

בהלכה).

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

- בפקס 0799-414144

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חוברת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.